

Zbrodnia Katyńska

Czym była zbrodnia katyńska?

- ▶ Zbrodnia katyńska to zbiorowy mord wykonany przez NKWD na oficerach polskiego wojska, a także przedstawicielach polskiej inteligencji (lekarzach, prawnikach, nauczycielach akademickich). Do egzekucji miało dojść w kwietniu 1940 roku. Termin „zbrodnia katyńska” obejmuje nie tylko **wydarzenia z Katynia**, ale również mordy wykonywane w Charkowie i Kalininie. Cechą charakterystyczną egzekucji katyńskiej był strzał w tył głowy.

Zbrodnia katyńska – tło wydarzeń

- ▶ Po wkroczeniu Armii Czerwonej na teren Polski, do sowieckiej niewoli dostały się tysiące polskich wojskowych i przedstawicieli inteligencji. NKWD umieściła ich w specjalnych obozach, uprzednio organizując selekcję na oficerów oraz podoficerów i szeregowych. Ci drudzy zostali przekazani nazistom i wysłani do Niemiec do przymusowych robót. Oficerowie trafili do obozów w Kozielsku, Starobielsku i Ostaszkowie.
- ▶ Decyzję o eksterminacji polskich jeńców przetrzymywanych w obozach oraz więzieniach NKWD podjęto na najwyższych stopniach władzy sowieckiej. O wydanie zgody zabiegał przede wszystkim Ławrientij Beria, komisarz spraw wewnętrznych ZSRR, a pod wnioskiem podpisał się sam Józef Stalin. Wyroki, bez rozpraw czy wystawiania aktów oskarżenia, wydawało Kolegium Specjalne NKWD.

Zbrodnia katyńska – ofiary

- ▶ Ofiarami zbrodni katyńskiej byli wysocy rangą polscy wojskowi, funkcjonariusze innych służb mundurowych, właściciele ziemscy, przedstawiciele polskiej inteligencji – wykładowcy akademicki, lekarze, prawnicy, naukowcy, nauczyciele, a także dostojnicy kościoła katolickiego, prawosławnego oraz wiary judaistycznej. Łącznie zamordowano ponad 22 tysięcy polskich obywateli.
- ▶ Wśród zamordowanych w Katyniu, Charkowie i Kalininie byli:
 - ▶ Xawery Czernicki, kontradmirał Marynarki Wojennej, inżynier budownictwa okrętowego, uczestnik walk w wojnie polsko-bolszewickiej, a także I i II wojnie światowej,
 - ▶ Henryk Minkiewicz, generał dywizji Wojska Polskiego,
 - ▶ Mieczysław Smorawiński, generał brygady Wojska Polskiego,
 - ▶ Szymon Fedorońko – kapelan prawosławny Wojska Polskiego,
 - ▶ Baruch Steinberg – rabin Wojska Polskiego,
 - ▶ Janina Lewandowska – pilot sił powietrznych Wojska Polskiego.
- ▶ Pośrednimi ofiarami zbrodni katyńskiej byli krewni zamordowanych. W nocy z 12/13 kwietnia 1940 roku rodziny zostały aresztowane i przymusowo deportowane w głąb ZSRR, głównie do Kazachstanu. Szacuje się, że zesłano ponad 60 tysięcy Polaków.
- ▶

Zbrodnia katyńska – odkrycie

- ▶ Pierwsze wzmianki o tragedii polskich jeńców pojawiły się jeszcze w 1940 roku, kiedy to rodziny utraciły z nimi wszelki kontakt. Listy wysyłane do obozów pozostawały bez odpowiedzi lub wracały. Podejrzewano, że Polacy zostali wywiezieni do obozów w północnym ZSRR lub utopieni w Oceanie Arktycznym.
- ▶ Odkrycie zbrodni katyńskiej miało miejsce w 1943 roku. Na masowe groby natrafili polscy robotnicy przymusowi. Do ujawnienia informacji doszło 13 kwietnia 1943 roku przez Niemców, którzy zwrócili się do Międzynarodowego Czerwonego Krzyża o zbadanie sprawy. Od tej chwili zbrodnia katyńska miała stać się argumentem obu stron II wojny światowej.

Zbrodnia katyńska – konsekwencje

- ▶ O przejęcie **sprawy zbrodni katyńskiej** przez Międzynarodowy Czerwony Krzyż poprosił niezależnie również rząd generała Władysława Sikorskiego. Władze ZSRR połączyły oba wątki i zerwały stosunki dyplomatyczne z polskim rządem na uchodźstwie.
- ▶ ZSRR nie przyznało się do popełnionej zbrodni. Według sowieckiej racji stanu **ludobójstwa w Katyniu** mieli dokonać wycofujący się naziści na Polakach uciekających z tamtejszych obozów pracy. W myśl jedności alianckiej tę wersję wydarzeń przyjęli za prawdziwą Winston Churchill i Franklin Roosevelt oraz inni przywódcy państw antynazistowskiej koalicji.
- ▶ Najważniejszą konsekwencją zbrodni katyńskiej oraz następnych wydarzeń politycznych było panujące przez kolejne 50 lat zakłamanie, które zapisało się na kartach historii jako kłamstwo katyńskie. Prawdę o zbrodni katyńskiej potwierdził dopiero Michaił Gorbaczow 13 kwietnia 1990 roku. W 1992 roku Borys Jelcyn wydał decyzję o ujawnieniu pierwszych dokumentów.
- ▶ Zbrodnia katyńska doprowadziła bezpośrednio do usunięcia polskiej inteligencji, która mogłaby przeciwstawić się tworzonemu w Polsce systemowi komunistycznemu.

Pomnik

To była precyzyjnie zaplanowana i przeprowadzona operacja, której celem było zniszczenie narodu polskiego. Tak o zbrodni katyńskiej mówi historyk, doktor Witold Wasilewski z Instytutu Pamięci Narodowej.

Na śladach bolszewickiej zbrodni.

Odkryto masowe groby polskich oficerów.

Smoleńsk świadkiem strasznej tragedji.
Polska komisja na miejscu zbrodni.

Tatusiu Kochany!!
Najdroższy!
nie wracasz?
wzi, że tymi kredkami
odpowiedział na

-
- ▶ **5 marca 1940 roku** Biuro Polityczne Komitetu Centralnego Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików) podjęło uchwałę o rozstrzelaniu polskich jeńców wojennych przebywających w sowieckich obozach w Kozielsku, Starobielsku i Ostaszkowie oraz polskich więźniów przetrzymywanych przez NKWD na obszarze przedwojennych wschodnich województw Rzeczypospolitej. W wyniku tej decyzji zgładzono około 22 tys. obywateli polskich.
 - ▶ - Nawet wtedy było dla mnie oczywiste, że Rosjanie mordowali polskich oficerów dlatego, że oficerowie ci stanowili elitę. Stanowili wykształcone, oczywiste jądro antykomunizmu, które pozostałoby w powojennej Polsce i uczyniłoby Polskę znacznie trudniejszą do strawienia przez Rosję. Byli oni przeszkodą, którą trzeba było usunąć i która została siłą usunięta - mówił amerykański pułkownik John Van Vliet 5 marca 1989 roku na antenie Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa.

Notatka Ławrientija Berii do Józefa Stalina

- ▶ Decyzja o masowym rozstrzeliwaniu obywateli polskich zapadła na najwyższym szczeblu sowieckich władz partyjnych i państwowych. Jej podstawą było ściśle tajne pismo, które 5 marca 1940 roku ludowy komisarz spraw wewnętrznych Ławrientij Beria skierował do Józefa Stalina.
- ▶ Szef NKWD pisał w nim m.in.: "W obozach dla jeńców wojennych NKWD ZSRS i w więzieniach zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi w chwili obecnej przetrzymywana jest wielka liczba byłych oficerów armii polskiej, byłych pracowników policji polskiej i organów wywiadu, członków nacjonalistycznych kontrrewolucyjnych partii, członków ujawnionych kontrrewolucyjnych organizacji powstańczych, uciekinierów i innych. Wszyscy oni są zatwardziałymi wrogami władzy sowieckiej, pełnymi nienawiści do ustroju sowieckiego".
- ▶ Według danych zawartych w piśmie Berii do Stalina, w obozach dla jeńców wojennych przetrzymywano (nie licząc szeregowców i kadry podoficerskiej): "14 tys. 736 byłych oficerów, urzędników, obszarników, policjantów, żandarmów, służby więziennej, osadników i agentów wywiadu - według narodowości: ponad 97 proc. Polaków".

"Zatwardziali wrogowie władzy sowieckiej"

- ▶ Oceniając, że wszyscy polscy jeńcy wojenni przetrzymywani w obozach oraz Polacy znajdujący się w więzieniach "są zatwardziały, nierokującymi poprawy wrogami władzy sowieckiej", Beria wnioskował o rozpatrzenie ich spraw w trybie specjalnym, "z zastosowaniem wobec nich najwyższego wymiaru kary - rozstrzelanie". Dodawał, że sprawy należy rozpatrzyć bez wzywania aresztowanych i bez przedstawiania zarzutów, decyzji o zakończeniu śledztwa i aktu oskarżenia. Formalnie wyroki miały być wydawane przez Kolegium Specjalne NKWD, w składzie: Iwan Basztakow, Bogdan Kobułow i Wsiewołod Mierkułow.
- ▶ Powyższe wnioski przedstawione przez szefa NKWD zostały w całości przyjęte 5 marca 1940 roku przez Biuro Polityczne KC WKP(b). Pod pismem Berii znalazły się aprobujące podpisy Józefa Stalina - sekretarza generalnego WKP(b), Klimenta Woroszyłowa, marszałka Związku Sowieckiego i komisarza obrony, Wiaczesława Mołotowa, przewodniczącego Rady Komisarzy Ludowych i komisarza spraw zagranicznych, oraz Anastasa Mikojana, wiceprzewodniczącego Rady Komisarzy Ludowych i komisarza handlu zagranicznego, a także ręczna notatka: "Kalinin - za, Kaganowicz - za". (Michaił Kalinin - przew. Prezydium Rady Najwyższej ZSRS - teoretycznie głowa państwa sowieckiego; Łazar Kaganowicz - wiceprzewodniczący Rady Komisarzy Ludowych i komisarz transportu i przemysłu naftowego).

Zamordowani strzałami w tył głowy

- ▶ 3 kwietnia 1940 roku NKWD rozpoczęło likwidację obozu w Kozielsku, a dwa dni później obozów w Starobielsku i Ostaszkowie.
- ▶ Z Kozielska do Katynia przewieziono 4 tys. 404 jeńców i zamordowano strzałami w tył głowy. 3 tys. 896 jeńców ze Starobielska zabito w pomieszczeniach NKWD w Charkowie, a ich ciała pogrzebano na przedmieściach miasta w Piatichatkach. 6287 jeńców z Ostaszkowa rozstrzelano w gmachu NKWD w Kalininie, obecnie Twer, a pochowano w miejscowości Miednoje. Łącznie zamordowano 14 tys. 587 osób.
- ▶ Na mocy decyzji z 5 marca 1940 roku NKWD wymordowało także około 7 tys. 300 Polaków przebywających w różnych więzieniach na terenach włączonych do Związku Sowieckiego. Na Ukrainie rozstrzelano 3 tys. 435 osób, a na Białorusi około 3,8 tys.
- ▶ Spośród jeńców z Kozielska, Starobielska i Ostaszkowa ocalała grupa 448 osób (według innych źródeł 395). Byli to ci, których przewieziono do utworzonego przez NKWD obozu przejściowego w Pawliszczew Borze, a następnie przetransportowano do Griazowca.
- ▶ W nocy z 12 na 13 kwietnia 1940 roku, a więc w czasie, kiedy NKWD mordowało polskich jeńców i więźniów, ich rodziny stały się ofiarami masowej deportacji w głąb ZSRS przeprowadzonej przez władze sowieckie. Decyzję o zorganizowaniu wywózki Rada Komisarzy Ludowych podjęła 2 marca 1940 roku. Według danych NKWD w czasie dokonanej wówczas deportacji zesłano łącznie około 61 tys. osób, głównie do Kazachstanu.

Ujawnienie masowych grobów w Katyniu

- ▶ Późną wiosną 1943 roku Niemcy zabrali z obozu w Rothenburgu czterech przebywających w tym oflagu oficerów alianckich i zawieźli ich do Katynia, aby tam pokazać im zbiorowe groby pomordowanych polskich oficerów. Grupa jeńców wojennych składała się z podpułkownika Franka Stevensona z Armii Południowoafrykańskiej, kapitana lekarza Stanleya Gildera z Armii Brytyjskiej, oraz dwóch oficerów amerykańskich, kapitana Donalda Stewarda i pułkownika Johna Van Vlieta.
- ▶ Po latach płk Van Vliet w wywiadzie udzielonym redaktorowi Rozgłośni Polskiej RWE Jackowi Kalabińskiemu opowiadał o tamtej podróży do Katynia. Mówił również o tym, że pisał raporty na temat tego, co widział w Katyniu. Pierwszy raport płk. Van Vlieta, złożony w Waszyngtonie w maju 1945 roku, zaginął w niewyjaśnionych okolicznościach. Drugi napisany w latach 50. był podstawą dochodzeń na temat zbrodni katyńskiej prowadzonych przez specjalną komisję Kongresu Stanów Zjednoczonych.